

LIDIA KASAREŁŁO

PROFESOR ZBIGNIEW SŁUPSKI (1934-2020) –
MISTRZ SINOLOGICZNEJ RZETELNOŚCI

Pojawił się w Warszawie i w naszej uniwersyteckiej sinologii w 1973 r. Wysoki, przystojny mężczyzna o niskim, przyjemnym głosie.

Wiedzieliśmy, że przyjechał z czeskiej Pragi. Ku naszemu jednak zaskoczeniu mówił piękną polszczyzną. Wyróżniał się spokojem, statecznością i pewnym rodzajem szlachetności. Mówił powoli, jakby ważąc słowa. Jego reakcje były pozbawione afektacji i nadmiernej gestykulacji. Zajęcia, które prowadził, wyróżniały się pośród pozostałych starannie przygotowaną strukturą i przemyślaną metodologią. W tym, co mówił i jak mówił, czuliśmy powiew innego świata.

Na początku nie zdawaliśmy sobie sprawy, że Zbigniew Słupski jest uczniem słynnego profesora Jaroslava Průška, twórcy czeskiej szkoły sinologicznej.

Jego droga życiowa wiodła z czeskiej Ostrawy, gdzie się urodził 3 czerwca 1934 r., do Warszawy, gdzie zmarł 6 sierpnia 2020 r. Pochodził z polskiej, typowo mieszczańskiej rodziny; jego ojciec miał zakład krawiecki, co stało się przeszkodą w uzyskaniu indeksu. Ze względu na pochodzenie musiał czekać na rekomendację zakładu pracy, w którym pracował jako robotnik po ukończeniu gimnazjum w czeskim Cieszynie. Na szczęście dzięki osta-

Prof. Zbigniew Słupski

tecznie pozytywnej decyzji kolektynu partyjnego w 1952 r. podjął studia sinologiczne w Uniwersytecie Karola w Pradze. Po pięciu latach kontynuował naukę w Katedrze Języków i Historii Dalekiego Wschodu. Był zdolny, bystry, pracowity i sumienny. I do tego miał szczęście. Nad początkami jego kariery naukowej czuwał wspomniany już wybitny sinolog, profesor Jaroslav Průšek, który był promotorem jego rozprawy doktorskiej, zwanej wówczas – na modłę sowiecką – kandydacką. Opublikowano ją w 1966 r. w serii „Dissertationes orientales” pod tytułem *The Evolution of a Modern Chinese Writer: An Analysis of Lao She's Fiction with Biographical and Bibliographical Appendices*. Zanim oficjalnie uzyskał w 1965 r. tytuł doktora, pracował jako bibliotekarz w Bibliotece Lu Xuna w Instytucie Orientalistycznym Czechosłowackiej Akademii Nauk, potem zaś jako wykładowca i badacz w tymże Instytucie. Gdyby nie ponure czasy i czystki lustracyjne, być może pracowałby nadal w Czechosłowackiej Akademii Nauk. Stało się jednak inaczej. W 1973 r. przeniósł się wraz z żoną, Teresą Lechowską, do Warszawy, gdzie rozpoczęli nowy etap w swoim życiu: znaleźli dom i pracę – on w Zakładzie Sinologii Uniwersytetu Warszawskiego, ona zaś, jako świeżo upieczona sinolożka, w redakcji Państwowego Wydawnictwa Naukowego, a potem jako tłumaczka.

Warunki pracy w ówczesnym Uniwersytecie Warszawskim musiały być dla doktora Słupskiego niemałym zaskoczeniem. Trafił akurat, by tak napisać, na wielką improwizację po zniszczeniu stropu w Zakładzie Sinologii, który przeniesiono z całym dobytkiem do Budynku Rektorskiego. Dzisiaj mieszczą się tam biura, a wtedy jedną wspólną przestrzeń dzieliło przepierzenie, uformowane z regałów bibliotecznych i kotary, wiodące do części dla wykładowców. Obok znajdował się wydzielony pokój profesora Janusza Chmielewskiego oraz jedyna sala wykładowa, w której stał ogromny drewniany stół. Siedzieliśmy wokół niego, mając tuż przed sobą wykładowcę i umieszoną na ścianie, wprost na wyciągnięcie ręki, porządną szkolną tablicę. Najwięcej miejsca zajmowała część biblioteczna, przeznaczona dla studentów. Nigdy nie dowiemy się, jak bardzo dotkliwy był dla Zbigniewa Słupskiego ów brak prywatności, który pewnie tonował w jakiś sposób dźwięk przesuwanych przezeń i przeciwnika w grze figur szachowych, w szachy bowiem w wolnym czasie grywał namiętnie z doktorem Jerzym Xie-Grabowskim i doktorem habilitowanym Tadeuszem Zbikowskim.

Doskonale pamiętam pierwsze zajęcia z Profesorem na III roku sinologii. To były wykłady z historii nowożytnej literatury chińskiej. Dotyczyły głównie literatury republikańskiej i stanowiły ważną część naszej ówczesnej edukacji sinologicznej. Wciąż broni się logiczny podział, jaki zastosował Pro-

fesor, omawiając twórczość takich pisarzy, jak Qian Zhongshu 钱钟书, Lu Xun 鲁迅, Mao Dun 茅盾, Lao She 老舍, Bing Xin 冰心, Ba Jin 巴金, Ding Ling 丁玲, Shen Congwen 沈從文 i wielu innych. Do dziś potrafię odtworzyć tamten podział na liryków tradycjonalistów, realistów, subiektywistów, pseudo-subiektywistów, fabularzystów i modernistów.

Wiedza profesora Słupskiego na temat chińskiej literatury nowoczesnej (*xiandai wenzue* 現代文學) była doprawdy imponująca. Świadczą o tym wspomniana rozprawa doktorska (Słupski, *The Evolution*), poświęcona Lao She, dziesiątki artykułów z lat 60. oraz późniejsze teksty, publikowane w kolejnych dekadach, które do dzisiaj stanowią rzetelne źródło wiedzy na temat chińskiej prozy narracyjnej XX-wiecznych Chin¹. Choć już wtedy Profesor stronił od sławy, zaszczytów i pochlebstw, bardzo szybko doceniono jego wiedzę poza granicami Polski. Oczywiście wciąż utrzymywał kontakty z dawnymi kolegami i koleżankami z czesko-słowackiego środowiska naukowego, które częściowo rozproszyło się po świecie. To były trudne czasy – zanim upadł mur berliński i rozpoczęła się wielka transformacja w Polsce i Czechosłowacji, spotykali się nieoficjalnie, wzajemnie sobie pomagając w zdobywaniu najnowszej literatury naukowej, wyjazdach na międzynarodowe konferencje i współpracy z zachodnimi uczelniami.

W tym czasie profesor Jaroslav Průšek, którego nazwisko w Czechosłowacji znajdowało się na indeksie, powierzył doktorowi Słupskiemu opracowanie siedmiu haseł oraz redakcję naukową (volume editor) pierwszego tomu *Dictionary of Oriental Literatures*, którego profesor Průšek był redaktorem naczelnym (general editor), poświęconego literaturze Azji Wschodniej². Całość ukazała się najpierw w Londynie w 1974 r. w wydawnictwie Allen and Unwin, kiedy to doktor Słupski zbierał obfite żniwa swojej pracy, a potem w wydawnictwie Charles E. Tuttle w Tokyo w 1978 r. Z kolei nakładem Bertelsmann Universitäts Verlag w Düsseldorfie ukazała się wtedy wciąż ceniona publikacja encyklopedyczna *China Handbuch* pod redakcją Wolfganga Frankego, w której znalazły się opracowane przez doktora Słupskiego obszerne hasła na temat chińskiej rewolucji literackiej, stowarzyszeń, czasopism literackich w okresie 1915-1930, a także na temat twórczości modernistów oraz tak zwanych przemówień jenańskich Mao Zedonga z 1942 r. W tym samym 1974 r. doktor Słupski

¹ Por. np. artykuł „Some Problems of Typological Analysis in Modern Chinese Fiction”, zamieszczony w *Études d'histoire et de littérature chinoises offertes au Professeur Jaroslav Průšek*, czyli księdze pamiątkowej ofiarowanej jego mistrzowi, profesorowi Jaroslavowi Průškowi.

² Najprawdopodobniej doktor Słupski wykorzystał 24 hasła encyklopedyczne, które ukazały się w wydanej w praskim Odeonie w 1967 r. publikacji *Slovník uasijských a afrických spisovatelů*, przygotowanej przez zespół redakcyjny pod kierownictwem Jaroslava Průška.

wyjechał do Stanów Zjednoczonych na warsztaty sinologiczne w Cambridge. Tam też, a później w Bostonie na konferencji międzynarodowej wygłosił trzy referaty, dzięki którym ugruntował swój sukces naukowy.

Tematyka XX-wiecznej literatury ciągle powracała w badaniach i tekstach Uczonego. Chętnie zapraszano go do współpracy, powierzając ważne zadania naukowe i edytorskie w międzynarodowych wydawnictwach. Warsztat Profesora w tym zakresie nie miał sobie równych. W tej pracy liczyła się rzetelność merytoryczna i wiedza, potrzebna także do weryfikacji opracowań innych autorów, połączona z rzadką umiejętnością ujmowania skomplikowanych zagadnień w sposób zwięzły, syntetyczny, precyzyjny i zarazem celny. Słupski był mistrzem w tego typu działalności³. Udowodnił to po raz kolejny jako główny redaktor i współautor tomu 2, poświęconego chińskiej prozie narracyjnej (*xiaoshuo* 小說), *A Selective Guide to Modern Chinese Literature*, vol. 2: *The Short Story*, wydanego w 1988 w Leiden przez Brilla⁴.

Profesor nigdy nie stał w miejscu, chętnie eksplorował nowe terytoria chińskiej kultury. Zajmując się przede wszystkim literaturą, zawsze poszukiwał kontekstów filozoficznych i historycznych. Badał je z wielką wnikliwością, często odrzucając stereotypowe, przestarzałe interpretacje zjawisk literackich. Nie sposób ustalić dokładnych początków jego fascynacji i szacunku, jakim darzył myśl konfucjańską, ale wyraźnie widać kierunek jego zainteresowań naukowych. Przesuwały się na osi czasu od XX wieku do chińskiej starożytności. Poza filozofią interesowały go badania narratologiczne i pogłębione interpretacje przekazu literackiego. W latach 70. swoją działalność naukową poświęcił słynnej powieści Wu Jingzi 吳敬梓 *Rulin waishi* 儒林外史 (z 1740 r. i następnych), znanej w Polsce pod tytułem *Nieoficjalna kronika konfucjanistów*. Książka ta, opublikowana w 1979 r. przez Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego jako *Ju-lin wai-shih. Próba analizy literackiej* (notabene na fatalnym papierze), stała się podstawą do uzyskania przez doktora Słupskiego w tymże 1979 r. w Uniwersytecie Warszawskim tytułu doktora habilitowanego. Badając XVIII-wieczne dzieło, Zbigniew Słupski wciąż pozostawał świadomy dychotomii literatury chińskiej, rozdartej między porządkiem literatury popularnej i wysokiej. Jeśli więc jego wcześniejsze analizy i przygotowanie zdobyte pod okiem profesora Jaroslava Průška

³ Zbigniew Słupski jest także autorem wielu haseł z dziedziny chińskiej literatury i religii w *Encyklopedii Religii PWN*, *Encyklopedii Multimedialnej PWN*, *Encyklopedii Literatury PWN* i ogólnej *Encyklopedii PWN*.

⁴ Napisał m.in. Wstęp (*Introduction*) do tegoż tomu, zatytułowany „The Chinese Short Story in the First Half of the XX Century”, 3-22.

dotyczyły literatury popularnej (pisanej w *baihua* 白話) (XX wiek), to właśnie wybór *Rulin waishi* okazał się doskonałym polem analizy zmian zachodzących w hierarchii gatunkowej, w którym dokonywała się próba przełamania owej dwoistości piśmiennictwa chińskiego. W swojej synchronicznej analizie narracji, języka i kompozycji *Rulin waishi* Profesor niejako ujawnił fenomen chińskiej powieści – niejednoznacznej pod względem gatunkowym.

Zanim na dobre poświęcił się badaniom klasycznego piśmiennictwa chińskiego, sięgając między innymi do kanonu konfucjańskiego, wędrował po wielu ścieżkach literatury Krainy Środka, zatrzymując się a to przy strukturze narracyjnej opowiadań Pu Songlinga 蒲松齡 (Słupski, „Glosses on the reading of the long-motif texts in Pu Songling’s *Liaozhai zhiyi*”), a to przy genezie chińskiej historiografii (Słupski, „On the Origins of Chinese Historiography”), a to wreszcie przy analizie systemu egzaminów urzędniczych (Słupski, „Tradycyjny chiński system egzaminacyjny jako droga awansu i dziedzina manipulacji społecznej”). Jak zawsze odzywała się w nim natura prawdziwego encyklopedysty, który tworzy przekrojowe analizy, kreśląc szeroko granice spatio-temporalne. Przykładem takiej składanki jest książka *Szkice o literaturze chińskiej*, w której Profesor zebrał sześć różnych studiów – od przekrojowego przeglądu dziejów chińskiej literatury (Słupski, „Chińska literatura od założenia dynastii Qing do współczesności”) poprzez artykuł poświęcony narracjom opowiadań z okresu republikańskiego (Słupski, „Opowiadanie chińskie w pierwszej połowie XX w.”⁵), analizę twórczości Qian Zhongshu (Słupski, „Qian Zhongshu”), po omówienie stanu prozy chińskiej na początku lat 80. (Słupski, „O współczesnej chińskiej prozie i jej autorach”). W tym ostatnim, napisanym z osobistej perspektywy, choć jak zwykle metodycznie poprowadzonym, Uczony zdradza swoją niepewność, wynikającą z faktu, że od 27 lat nie był w Chinach. Pozornie ta nieznaczna uwaga wiele mówi o rzeczywistości, z jaką polski sinolog musiał się wtedy mierzyć. Jak każdy wytrawny orientalista, Słupski był ciekawy i głodny świata. Przez te wszystkie lata musiał jakoś pogodzić izolację oraz trudności z dostępem do źródeł ze zwykłą tęsknotą za Chinami. W końcu udało mu się tam dotrzeć, tak jak chciał i gdzie chciał. To była wspaniała podróż sentymentalna po Chinach, którą odbył wraz żoną i przyjaciółmi. Zanim jednak to się stało, odnowił kontakty z czechosłowackim Instytutem Orientalistycznym, został członkiem rady redakcyjnej czasopisma *Archiv Orientální*, wydawanego przez Orientální ústav, czyli Instytut Orientalistyczny, w Pradze. Jedno-

⁵ Jest to polska wersja Wstępu do *A Selective Guide to Chinese Literature, 1900-1949*. Vol. 2: *The Short Story*.

częśnie dzięki niemu zacieśniła się współpraca sinologii warszawskiej na UW i praskiej na Uniwersytecie Karola. Profesor kilkakrotnie prowadził wykłady w ówczesnym Instytucie Dalekiego Wschodu (Ústav Dálného východu), a w naszym Zakładzie Sinologii UW kilka razy gościła profesor Olga Lomová. Obydwoje naukowców łączyły nie tylko wspomnienia, pasja, ale i przyjaźń. Olga, dawna uczennica Profesora, przyczyniła się do aktywizacji środowiska sinologicznego na Tajwanie. Organizowała konferencje międzynarodowe, zapraszała na warsztaty do Pragi, pomagała w uzyskaniu grantów dzięki Międzynarodowemu Centrum Sinologicznemu Fundacji Chiang Ching-kuo (Mezinárodní sinologické centrum Ťiang Ťing-kuovy), w którym Zbigniew Słupski, a potem i ja pełniliśmy funkcje doradcze. Dzięki osobistym kontaktom i nowym możliwościom coraz częściej uczestniczył w czeskim i słowackim życiu naukowym. Zwieńczeniem współpracy z Olgą Lomovą było napisanie dwóch tomów podręcznika historii wczesnej literatury chińskiej, z czego pierwszy dotyczył piśmiennictwa przedqinowskiego (Słupski i Lomová, *Úvod do dějin čínského písemnictví. Doba pre-Qin*), a drugi qinowskiego i hanowskiego (Słupski, *Úvod do dějin čínského písemnictví a krásné literatury II. Dynastie Qin a Han*). Praca nad obiema częściami kosztowała wiele czasu, korekt i spotkań z profesor Lomovą. W tym czasie Zbigniew Słupski, od 1992 r. profesor tytularny, miał za sobą całą dekadę zajmowania się starożytnym piśmiennictwem. Jego zainteresowania umiejscawiane na osi czasu wydają się mozaikowe. Tę pozorną niespójność wielu tematów i zjawisk pochodzących z różnych okresów historii Chin tłumaczy jednak jego ciekawość badawcza. Poszukując odpowiedzi na pytania dotyczące budowania sensów w chińskiej przestrzeni kulturowej, coraz częściej zdawał sobie sprawę, że nie sposób ich odnaleźć bez gruntownej analizy wczesnego piśmiennictwa. Badanie i krytyczna analiza przekazu ważniejszych dzieł kanonicznych konfucjanizmu stała się jego pasją ostatnich dekad. Teksty mistrzów spisane w *wenyane* 文言 całkowicie pochłonęły jego uwagę. W 2001 r. wydał nakładem Agade książkę *Wczesne piśmiennictwo chińskie – wzór leksykograficznego podejścia do nauki*. Wysoce cenił wartość edukacyjną swojej pracy. Wyjaśniając we wstępie pomysł napisania tej książki, stwierdził:

Przyjęcie tezy o autonomiczności i ciągłości wielowiekowego rozwoju Chin wskazuje na konieczność poznawania kultury chińskiej w historycznej perspektywie. Odnosi się to oczywiście także do piśmiennictwa chińskiego, a podobnej historycznej perspektywy wymaga także sinologiczna dydaktyka. (...) Chciałbym, by dostarczyła ona czytelnikowi podstawowych informacji o najdawniejszym piśmiennictwie, a w szczególności o dawnej chińskiej prozie narracyjnej, o jej pochodzeniu i charakterze. (Słupski, *Wczesne piśmiennictwo chińskie* 7)

Jednocześnie autor dodaje, że aby w pełni zrozumieć owe informacje, trzeba ująć temat „na szerszym tle kulturowym”. Stąd w książce oprócz rozdziałów poświęconych najstarszym zabytkom chińskiego piśmiennictwa czy kościom wróżebnym (*jiaguwen* 甲骨文), napisom na brązach (*ming wen* 銘文) oraz *Księdze dawnych dokumentów* (*Shujing* 書經), *Księdze pieśni* (*Shijing* 詩經) (Religa, „Księga pieśni” 79-92), *Rocznikom* (*Chunqiu* 春秋), *Przekazom Zuo* (*Zuozhuan* 左傳), *Intrygom walczących państw* (*Zhanguo ce* 戰國策) znalazła się część wprowadzająca w historię wczesnych Chin i wczesnego piśmiennictwa chińskiego oraz dwa rozdziały na temat powstania i pisma dynastii Shang (Gajewski, „Pismo Shang” 43-50). Do współpracy w opisywanych kwestiach Profesor zaprosił młodych sinologów: doktor Małgorzatę Religę i świeżo upieczonego magistra Rafała Gajewskiego.

Jak przystało na tradycyjnie wykształconego sinologa z Europy, Profesor wiele czasu poświęcał działalności przekładowej. Wiedział, że bez solidnej pracy nad tekstem niczego nie da się zrozumieć i powiedzieć o chińskiej cywilizacji. Kiedy mieszkał w Pradze, tłumaczył przede wszystkim opowiadania Lao She (Lao Še, *Konec slavného kopinika*; Lao She, „Bussiness”; Lao She, „Neighbours”), potem zajął się twórczością Pu Songlinga (Pu Longling, „Władca”) oraz kilkoma autorami XX-wiecznej prozy chińskiej. Jego inicjatywie zawdzięczamy wydanie dwóch tomików: *Późno kwitnące cynamonowce. Lata 1918-1944* oraz *Białe maki. Lata 1979-1985*, składające się pospołu na antologię *Współczesnych opowiadań chińskich*⁶, wydaną przez Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. Profesor nie tylko dokonał wyboru, napisał wstęp, ale też przetłumaczył opowiadania Lu Xuna, Gao Xiaoshenga 高曉聲, Liu Xinwu 刘心武 i Zhao Zhenkai’a 趙振開, autorkami pozostałych przekładów były zaś Irena Kałużyńska i Joanna Markiewicz. Trzy lata po wydaniu przez wydawnictwo Agade *Wczesnego piśmiennictwa chińskiego* (2001) ukazał się wybór tekstów pod tym samym tytułem, zawierający przekłady wybranych fragmentów z *Księgi dawnych dokumentów*, *Roczników* i *Przekazów Zuo*, *Księgi Głosy z wielu państw* (*Guo yu* 國語) oraz *Księgi Intrygi walczących państw* (*Zhanguo ce*) – stąd podtytuł *Wybór tekstów*. I tym razem Profesor zaprosił do współpracy przekładowej swoje były studentki – Irenę Kałużyńską i Małgorzatę Religę. Tak jak poprzednio publikacja ukazała się nakładem wydawnictwa Agade w 2004 r.

⁶ Tom pierwszy antologii zawierał opowiadania należące do okresu *xindai wenxue* 現代文學, a nie *dangdai wenxue* 當代文學 (tom 2), dlatego opatrzenie jej zbiorczym „współczesne opowiadania” jest nieco mylące.

Zbigniew Słupski miał wielu uczniów. Wychował całe pokolenie sinologów, którzy dzisiaj są profesorami i doktorami. Większość obecnych pracowników naukowych związanych z uniwersytecką sinologią w Polsce to jego studenci.

Przez czterdzieści lat pracy w Zakładzie Sinologii UW Profesor nie tylko prowadził seminaria i wykłady, ale także opiekował się wieloma pracami magisterskimi, sekundował badawczym poszukiwaniom Ireny Kałużyńskiej (dzisiaj profesor) i Małgorzaty Religii (dzisiaj doktor), z którymi potem tłumaczył chińską literaturę, był promotorem rozprawy doktorskiej Józefa Pawłowskiego (dzisiaj doktora habilitowanego) *Koncepcja „państwa” we wczesnej myśli konfucjańskiej*. Recenzował moją habilitację, korygując niejednokrotnie teksty i artykuły, opiniował moją profesurę. Uczestniczył w karierze naukowej Ewy Paśnik-Tułowickiej (dzisiaj doktor) i Marcina Jacoby (dzisiaj doktora habilitowanego, profesora Uniwersytetu SWPS). Niewątpliwie w ostatnich latach życia najwięcej radości sprawiła mu praca ze swoją wychowanką doktor Katarzyną Pejdą (doktorat pod moim kierunkiem w 2013 r.) nad przekładem konfucjańskich *Analektów* (*Lunyu* 論語).

Był niezwykle stanowczym, ale i cierpliwym nauczycielem. Chętnie dzielił się swoim doświadczeniem. Umiał słuchać, szanował argumenty, czasami je akceptował, choć częściej pozostawał przy własnych poglądach. Należąc do grona wielkich admiratorów tradycyjnej szkoły filologicznej, ceniącej wnikliwą egzegezę tekstu, pozostał wierny strategiom przekładowym dawnych mistrzów, takich jak James Legge, Bernhard Kargren czy Richard Wilhelm. Wprawdzie nie negował propozycji nowych nurtów i metodologii, ale wolał mówić o literaturoznawstwie porównawczym niż o dialogiczności czy intertekstualności w stylu Michaiła Bachtina czy Gérarda Genette'a. Choć potrafił rozmawiać o filozofii Michela Foucaulta czy Jacques'a Derri-ry, to jednak nie przepadał za postmodernistyczną retoryką, typową dla myśli Jean-François Lyotarda, Jeana Baudrillarda lub Fredrica Jamesona.

W swoich badaniach sinologicznych Zbigniew Słupski był rzetelny, staranny i dociekliwy jak mało kto. Posuwał się do przodu systematycznie, usiłując rozpoznać konteksty i rozszyfrować zawile konotacje językowe. Uczciwie korzystał z dorobku światowej sinologii. Do niej się odnosił, ale z zachowaniem własnego rozumienia znaczenia słów i zjawisk. Nie pomijał trudnych kwestii, bo te budziły w nim największą ciekawość. Pisząc książki, artykuły, opracowania encyklopedyczne i recenzje, jak ognia unikał popisywania się. Choć był wielkim erudytą i miał ogromną wiedzę, przekazywał ją w sposób elegancki i powściągliwy. Powiadał: „Nie musisz pisać wszystkiego, co wiesz”. Posługiwał się przy tym piękną polszczyzną, pozbawioną zbędnych ozdobników i pseudointelektualnego żargonu.

Profesor miał dystans do siebie i do świata. Był raczej obserwatorem niż jego emocjonalnym uczestnikiem. Biorąc pod uwagę jego polsko-czeskie korzenie, bliższa mu była kultura reformacji niż polskiego katolicyzmu. Irytowała go fasadowość, hipokryzja i pozorowane działanie. Niewątpliwie był człowiekiem oświecenia, ceniącym rozum, logikę i moralność. Całe jego doświadczenie i wiedza skłaniały go ku konfucjanizmowi, który cenił szczególnie wysoko. Znał dobrze nie tylko teksty Konfucjusza (Kongzi 孔子), Mencjusza (Mengzi 孟子) i Xunzi 荀子, ale też umiał zrozumieć i zinterpretować myśli w nich zawarte. Jego przekonanie o wyższości tradycji konfucjańskiej (Słupski, „Sacrum v Konfuciově učení”) nad taoistyczną wyrażało się w otwartej argumentacji przeciwko zawiłej retoryce chińskiej ezoteryki. Profesor świadomie pomijał w swoich badaniach teksty reprezentujące chiński mistycyzm taoistyczny i buddyjski. Powiadał, że nie rozumie ich niejasnego przekazu, uwikłanego w bogatą metaforykę, symbolizację i niedookreślony sens⁷.

Ostatnimi laty wykladał coraz mniej. Wyraźnie męczyły go rutynowe zajęcia i coraz bardziej hałaśliwa współczesność, którą wnosili studenci do uniwersyteckiej przestrzeni. Pochodził z innej epoki, bez telefonów komórkowych, Twittera i Facebooka. Wychował się na książkach i opasłych słownikach, odręcznym pisaniu chińskich znaków, wiecznym ich zapamiętywaniu oraz na czytaniu, ciągłym czytaniu chińskich tekstów, w tym głównie klasycznych. Powoli więc wycofywał się z życia akademickiego, chociaż nadal chętnie uczestniczył w dyskusjach pracowni filozoficzno-religioznawczej, lokalnych konferencjach, przede wszystkim jednak w rozmowach z pracownikami i doktorantami.

Pomimo ogólnego wrażenia, jakie sprawiał – człowieka poważnego i dystyngowanego – bardzo często w kącikach ust lub oczu czaił się szelmowski uśmiech, jakaś nieoczywista iskierka niepokorności. Zdradzała trochę skrywaną naturę człowieka chadzającego własnymi ścieżkami, lubiącego żart, błyskotliwą pointę, subtelną metaforę, czyli dobre towarzystwo, ciekawą rozmowę i pierwszy łyk zimnego piwa, oczywiście najlepiej czeskiego

Często siadywaliśmy wieczorami po zajęciach i rozmawialiśmy w naszym nowym gabinecie profesorskim, mieliśmy wreszcie swoje biurka, ołówki i... wspólny komputer. Solidne meble, eleganckie regały z książkami za szkłem i chińskie zwoje na ścianach stwarzały jedyną atmosferę do filozoficznych i całkiem codziennych rozmów.

⁷ W znaczeniu nawiązującym do tez François Juliena, postawionych chociażby w jego książce *Drogą okrężną i wprost do celu. Strategie sensu w Chinach i Grecji*.

Kiedy na dobre odszedł z czynnej pracy w Uniwersytecie, spotykaliśmy się czasami w naszym sinologicznym gronie. Wiedzieliśmy, że Profesor wciąż ślęczy nad chińskimi tekstami klasycznymi, współpracuje i przyjaźni się z Olgą Lomovą i Złatą Černą oraz pomaga doktor Katarzynie Pejdzie w przekładzie *Lunyu* 論語, czyli konfucjańskich *Analektów*⁸.

Pod koniec życia stan zdrowia i coraz trudniejsza opieka nad chorą żoną sprawiały, że powoli znikał z naszej sinologicznej rzeczywistości. Odmawiał recenzowania habilitacji i doktoratów, pisania kolejnych artykułów i opinii. Tylko dzwonił. Dzwonił i pytał, ciągle się o nas troszczył. My zaś wciąż mieliśmy w planach spotkanie z Nim w jakiejś chińskiej knajpce. Jak kiedyś. Ale nagle go zabrakło.

Odszedł w ciszy w piękny, letni dzień, 6 sierpnia 2000 r., pozostawiając po sobie pamięć o tym, czym jest etos badacza, szlachetność i przyzwoitość. Na warszawskich Powązkach Wojskowych pożegnaliśmy naszego ostatniego sinologicznego mistrza.

Grób Zbigniewa Słupskiego i jego żony na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach (kwatery Q KOL 21, rząd 3, grób 8)

⁸ *Analekta* [*Lunyu* 論語] w tłumaczeniu i opracowaniu Katarzyny Pejdy ukazały się w 2018 r. w serii wydawniczej „Confuciana” w Wydawnictwach Uniwersytetu Warszawskiego.

BIBLIOGRAFIA

- Dictionary of Oriental Literatures*. Vol. I: *East Asia*, red. Jaroslav Průšek (general editor) i Zbigniew Słupski (volume editor). Allen and Unwin, 1974; Charles E. Tuttle, 1978.
- Gajewski, Rafał. „Pismo Shang”. *Wczesne piśmiennictwo chińskie*, red. Zbigniew Słupski, współpraca Rafał Gajewski i Małgorzata Religa, Agade, 2001, ss. 43-50.
- Julien, François. *Droga okrężną i wprost do celu. Strategie sensu w Chinach i Grecji*. Tłum. Maciej Falski. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2006.
- Lao Še, *Konec slavného kopiníka*. [Przełód zbioru opowiadań]. Tłum. Jarmila Häringová i Zbigniew Słupski. SNKLHU – Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1962, s. 1-218.
- Lao She. „Bussiness”. Tłum. Zbigniew Słupski i Iris Urwin. *New Orient*. Bimonthly, vol. 2, nr 2, 1961, ss. 17-19.
- Lao She. „Neighbours”. Tłum. Zbigniew Słupski i Iris Urwin. *New Orient*. Bimonthly, vol. 3, nr 4, 1962, ss. 123-126.
- Pu Longling. „Władca”. Tłum. Zbigniew Słupski. *Przegląd Orientalistyczny* nr 2 (145), 1988, ss. 135-137.
- Religa, Małgorzata. „Księga pieśni”. *Wczesne piśmiennictwo chińskie*, red. Zbigniew Słupski, współpraca Rafał Gajewski i Małgorzata Religa, Agade, 2001, ss. 79-92.
- Slovník uasijských a afrických spisovatelů*. Zpracoval kolektiv autorů za vedení Jaroslava Pruška. Odeon, 1967.
- Słupski, Zbigniew, redaktor. *A Selective Guide to Chinese Literature, 1900-1949*. Vol. 2: *The Short Story*. E.J. Brill, 1988
- Słupski, Zbigniew, i Olga Lomová. *Úvod do dějin čínské literatury. Doba pre-Qin*. Univerzita Karlova, 2006.
- Słupski, Zbigniew. „Chińska literatura od założenia dynastii Qing do współczesności”. *Szkice o literaturze chińskiej*. Wydział Neofilologii UW, 1989, ss. 5-14.
- Słupski, Zbigniew. „Glosses on the reading of the long-motif texts in Pu Songling’s *Liaozhai zhiyi*”. *Archiv orientální* vol. 67, no. 2, May 1999, ss. 249-256.
- Słupski, Zbigniew. *Ju-lin wai-shih. Próba analizy literackiej*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1979.
- Słupski, Zbigniew. „O współczesnej chińskiej prozie i jej autorach”. *Szkice o literaturze chińskiej*. Wydział Neofilologii UW, 1989, ss. 119-142.
- Słupski, Zbigniew. „On the Origins of Chinese Historiography”. *Archiv orientální* vol. 66, no. 4, 1998, ss. 295-302.
- Słupski, Zbigniew. „Opowiadanie chińskie w pierwszej połowie XX w.” [polska wersja Wstępu do *A Selective Guide to Chinese Literature, 1900-1949*. Vol. 2: *The Short Story*]. *Szkice o literaturze chińskiej*. Wydział Neofilologii UW, 1989, ss. 39-73.
- Słupski, Zbigniew. „Qian Zhongshu”. *Szkice o literaturze chińskiej*. Wydział Neofilologii UW, 1989, ss. 75-87.
- Słupski, Zbigniew. „Sacrum v Konfuciově učení”. *Posvátno v životě člověka*. Česko-čínská společnost, 2003.
- Słupski, Zbigniew. „Some Problems of Typological Analysis in Modern Chinese Fiction”. *Études d’histoire et de littérature chinoises offertes au professeur Jaroslav Průšek*, Bibliothèque de l’Institut des Hautes Études Chinoises, vol. XXIV, Presses universitaires de France, 1976, ss. 143-153.

- Słupski, Zbigniew. „The Chinese Short Story in the First Half of the XX Century” – Introduction do *A Selective Guide to Chinese Literature, 1900-1949*. Vol. 2: *The Short Story*, red. Zbigniew Słupski, E.J. Brill, 1988, ss. 3-22.
- Słupski, Zbigniew. „Tradycyjny chiński system egzaminacyjny jako droga awansu i dziedzina manipulacji społecznej”. *Szkice o literaturze chińskiej*. Wydział Neofilologii UW, 1989, ss. 15-38.
- Słupski, Zbigniew. *Szkice o literaturze chińskiej*. Wydział Neofilologii UW, 1989.
- Słupski, Zbigniew. *The Evolution of a Modern Chinese Writer: An Analysis of Lao She's Fiction with Biographical and Bibliographical Appendices*. *Dissertationes orientales* vol. 9. Academia, 1966.
- Słupski, Zbigniew. *Úvod do dějin čínskému písemnictví a krásné literatury II. Dynastie Qin a Han*. Karolinum, 2009.
- Wczesne piśmiennictwo chińskie*, red. Zbigniew Słupski, współpraca Rafał Gajewski i Małgorzata Religa, Agade, 2001.
- Wczesne piśmiennictwo chińskie. Wybór tekstów*. Wybór i red. Zbigniew Słupski. Tłum. Zbigniew Słupski, Irena Kałużyńska i Małgorzata Religa. Agade, 2004.
- Współczesne opowiadania chińskie. Antologia*. T. 1: *Późno kwitnące cynamonowce. Lata 1918-1944*. T. 2: *Białe maki. Lata 1979-1985*. Tłum. Zbigniew Słupski, Irena Kałużyńska i Joanna Markiewicz. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1995.

PROFESOR ZBIGNIEW SŁUPSKI (1934-2020) –
MISTRZ SINOLOGICZNEJ RZETELNOŚCI

Streszczenie

Autorka wspomina Zbigniewa Słupskiego (ur. 3 czerwca 1934 r. w Ostrawie, zm. 6 sierpnia 2020 r. w Warszawie), polskiego sinologa, profesora doktora habilitowanego, wieloletniego wykładowcy i kierownika Zakładu Sinologii na Wydziale Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie pracował od 1973 r., uzyskując habilitację i tytuł profesora, chociaż studiował na Uniwersytecie Karola w Pradze, gdzie zrobił w 1965 r. doktorat pod kierunkiem prof. Jaroslava Průška. Profesor Słupski specjalizował się w literaturoznawstwie, chińskiej literaturze, historii i filozofii. Był autorem prac historyczno- i teoretycznoliterackich, dotyczących zwłaszcza współczesnej literatury chińskiej, w sposób szczególnie opowiadań, jak też wczesnego piśmiennictwa chińskiego. Poza tym był tłumaczem rozlicznych historycznych i współczesnych dzieł chińskich, wydawanych m.in. w redagowanych przez siebie antologiach.

Słowa kluczowe: Zbigniew Słupski; sinologia; literatura chińska; tłumaczenia z języka chińskiego.

PROFESSOR ZBIGNIEW SŁUPSKI (1934-2020) –
A MASTER OF SINOLOGICAL RELIABILITY

Summary

The author remembers Zbigniew Słupski (born June 3, 1934 in Ostrava, died August 6, 2020 in Warsaw), Polish sinologist, a longtime lecturer, then professor and head of the Department of Sinology at the Faculty of Oriental Studies at the University of Warsaw, where he worked from 1973, obtaining a habilitation and then a professorship, although he studied at the Charles University in Prague, where he got in 1965 his doctorate supervised by Prof. Jaroslav Průšek.

Professor Słupski specialized in Chinese literature, history, philosophy and literary studies. He was the author of historical and theoretical literary works on both contemporary Chinese literature, in a special way about short stories, and early Chinese literature. In addition, he was a translator of numerous historical and contemporary Chinese works, published, inter alia, in anthologies he edited.

Keywords: Zbigniew Słupski; sinology; Chinese literature; from Chinese translations.